

BARNEOMBUDET

Utdanningsdirektoratet
Postboks 9359 Grønland
0135 OSLO

Vår ref:
20/00394-1

Saksbehandler:
Kjersti Botnan Larsen

Dato:
31. mars 2020

Barneombudets innspill til ekspertgruppen som skal vurdere tiltak for skoler og barnehager under koronakrisen

Barneombudet takker for muligheten til å gi innspill til ekspertgruppen som skal vurdere tiltak for barnehager og skoler under koronakrisen. Innledningsvis vil vi understreke at vårt mandat er å sikre at barns rettigheter blir oppfylt. Vi vil i vårt innspill først og fremst uttale oss om barn som av ulike grunner er særskilt sårbare og hvilke tiltak som er nødvendig for å ivareta dem på en egnet måte. Våre innspill tar utgangspunkt i at dette må skje innenfor rammene for det som er forsvarlig ut fra helsefaglige vurderinger. Nedenfor kommenterer vi på deres tre punkter.

Punkt 1 - gjøre vurderinger av tiltak knyttet til barnehage og skole og konsekvensene disse har for barn og unge og for smittevernet

I vurderingen ekspertgruppen skal foreta må det tas hensyn til at tiltakene som er satt i verk vil påvirke enkelte barns fysiske og psykiske helse, omsorgssituasjon, læring og utvikling både på kort og lang sikt.

Dette har både menneskelige og økonomiske kostnader. Tiltakene påvirker blant annet i stor grad barn som lever i et utrygt hjem med vold og omsorgssvikt, og hvor hjemmet nå blir mer lukket og vanskeligere å nå fram til med hjelp. Det dreier seg også om barn som har helseutfordringer, og hvor mangel på struktur og forutsigbarhet medfører en forverring av deres fungering. Barn med rett til spesialundervisning og særskilt tilrettelegging får nå heller ikke den tilpassede opplæringen de har behov for.

Barnerettighetsvurderinger

Barneombudet vil understreke at ekspertgruppen er pålagt å gjøre barnerettighetsvurderinger, dvs. vurdere hvilke konsekvenser deres forslag vil ha for barns rettigheter etter barnekonvensjonen.

Artikkel 4 barnekonvensjonen pålegger staten å sette inn alle egnede tiltak for å oppfylle de forpliktelsene som følger av konvensjonen. En barnerettighetsvurdering innebærer at det skal undersøkes hvilke rettigheter i barnekonvensjonen som berøres av forslaget, deretter vurdere om forslagene bidrar til å oppfylle rettighetene, og deres eventuelle konsekvenser. Om forslagene påvirker rettighetene negativt bør det vurderes andre tiltak eller så bør de negative virkningene kompenseres. Det er ikke tvil om at stengingen av barnehager og skoler har betydning for barns rettigheter. Blant de mest åpenbare er artikkel 6 om retten til liv og optimal utvikling, artikkel 28 og 29 om utdanning, artikkel 24 om retten til helse, artikkel 19 om beskyttelse mot vold og artikkel 3 om barnets beste. I vurderingen skal hensynet til barnets beste veie tungt.

Store kommunale forskjeller

Det er vårt inntrykk at det er store forskjeller mellom kommunene i tilbudet som gis, blant annet i kvaliteten på fjernundervisningen og i hvor mange som får tilbud i barnehagene og skolene. Det kan synes som at noen av disse forskjellene har handlet om uklare signaler som ble gitt fra myndighetene. Vi vil understreke at tydelige instruksjoner og informasjon til kommunene, private barnehageeiere og fylkesmennene er viktig i en slik situasjon. Instruksene må være tydelige på at barna skal få hjelp og ikke legger føringer for en praksis som er mer restriktiv enn smittevernhensyn tilsier er nødvendig.

Tilgang til digitalt utstyr og nett

Fjernundervisningen, som nå er hovedtilbudet til de fleste elevene, stiller høye krav til tilgang til nett og digitalt utstyr. De fleste barn og unge har tilgang til dette, men ikke alle. Barneombudet er bekymret for de barna som ikke har tilgang til digitalt utstyr og nett, noe som gjør det vanskelig for dem å delta i den undervisningen som nå gis. Dette kan handle om barn som lever i fattigdom, har mange søsken de må dele med eller som av andre grunner, for eksempel religiøse, ikke har den nødvendige tilgangen.

Vi er kjent med at noen kommuner har latt barna låne nettbrett og liknende fra skolen, men vi er bekymret for om kommunene har gode nok rutiner her og om det er forskjeller. Kommunene må, slik vi ser det, kartlegge om alle elevene har det nødvendige digitale utstyret. Dersom dette ikke er tilfellet må de finne andre løsninger for dette. Dette kan være utlån av skolens utstyr eller at skolens datarom eller liknende åpnes for elever som ikke har tilgang, så fremt det er forsvarlig ut fra smittevernhensyn. Gratisprinsippet må gjelde også her.

Elevenes rett til standpunkt karakterer må oppfylles

Tiden etter påske er det viktigste tidspunktet for å sette standpunkt karakterer. Barneombudet er glade for at kunnskapsministeren og Utdanningsdirektoratet har vært tydelige på at dette skal prioriteres nå. Det er viktig at lærerne får den nødvendige veiledningen om hvordan de kan sette standpunkt karakterer, dersom dette må skje ved fjern- og hjemmeundervisning. For en del lærere vil vurderingsformene være andre enn de er vant til.

Punkt 2 - se på tiltak og mekanismer som gjør at barn og unge som av som av ulike grunner er ekstra sårbare i en krisesituasjon får best mulig tilbud

Barneombudet mener det er svært viktig at myndighetene sørger for at de særskilt sårbare barna får den hjelpen de trenger og har rett på. Dette gjelder både for barn i barnehagealder og i skolealder. Hvilken hjelp de særskilt sårbare barna trenger avhenger av hva som er de bakenforliggende årsakene til at barnet er særskilt sårbart. Dette kan handle om omsorgssituasjonen, men også om barnets fysiske og psykiske helse, psykososiale forhold, læringsvansker og utvikling. Noen barn vil ha behov for et dagtilbud i barnehagen eller på skolen, mens for andre kan det være tilstrekkelig med tettere personlig oppfølging av de ansatte uten et dagtilbud.

Behov for tydeligere avklaring av hvilke barn som er særskilt sårbare

Dersom vedtaket om stenging skal videreføres i en eller annen form er det avgjørende at særskilt sårbare barn fortsatt kan gis et dagtilbud. Barneombudet mener det er nødvendig med enda tydeligere retningslinjer om hvem disse er og at det understrekes at flere grupper skal få tilbud. Vi er bekymret for at det nå er for mange barn, som av ulike grunner burde fått et dagtilbud, som ikke har fått det. Det er vårt inntrykk at det er vanskelig å få oversikt over hvem som skal gis et slikt tilbud i dag.

Barneombudet er enig i at vurderingen av hvem som skal ha et tilbud er individuell og konkret, men mener at det fra nasjonalt hold bør understrekes at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i vurderingen.

I tillegg mener vi det må gis tydelige signaler om at noen grupper barn, som hovedregel, vil være særskilt sårbare, og da skal det alltid vurderes om de trenger et dagtilbud og/ eller annen form for særskilt oppfølging. En ikke uttømmende liste er:

- Barn med tiltak fra barnevernet og andre barn barnevernet er bekymret for
- Barn som har særskilte omsorgsbehov på grunn av foreldrenes psykiske helse og rus
- Barn som har det vanskelig på grunn av høy konflikt mellom foreldrene
- Barn med behov for særskilt tilrettelegging av tilbudet som spesialpedagogisk hjelp, spesialundervisning og særskilt språkopplæring
- Barn med funksjonsnedsettelse, kronisk sykdom eller andre særskilte omsorgsbehov
- Barn som har opplevd langvarig mobbing eller utestenging

Tydelig plikt til å kartlegge og gi tilbud til særskilt sårbare barn

Dagens situasjon er ekstra utfordrende for barn og unge som i utgangspunktet lever under vanskelige hjemmeforhold. For noen barn vil konsekvensene være så store at det ikke er forsvarlig for dem å være hjemme og motta opplæringen der. Mange barn som opplever vold og omsorgssvikt sier ikke fra om det og ringer heller ikke hjelpetelefoner. Mange er helt avhengig av andre voksne som ser at de ikke har det bra. Her er vi også bekymret for de minste barna som selv ikke kan si fra.

Både barnehagene og skolene har derfor en viktig oppgave i å kartlegge hvilke barn som trenger et tilbud. Barneombudet er bekymret for at mange særskilt sårbare barn ikke fanges opp i den situasjonen vi er i nå, for eksempel fordi de ikke har tiltak fra barnevernet eller at deres læringsvansker avhjelpes gjennom ekstra tilrettelegging i det ordinære tilbudet uten vedtak om spesialpedagogisk hjelp eller spesialundervisning.

En rekke barn som i dag har behov for et dagtilbud i barnehage eller skole vil ikke ha foresatte som er i stand til å be om hjelp. For at det skal være forsvarlig å fortsette med helt eller delvis stengte barnehager og skoler for de særskilt sårbare barna, er det derfor helt nødvendig at barnehagene og skolene pålegges en selvstendig plikt til å gjøre en systematisk kartlegging av alle barna og vurderer om det er noe av dem som trenger særskilt oppfølging.

Barneombudet forventer at myndighetene gir tydeligere instruksjoner om at barnehageeiere og skoleeiere er ansvarlig for kartlegging og oppfølging av alle barna, og at det er en skjerpet plikt til å klarlegge behovene til de barna som man allerede vet er i en sårbar gruppe.

Det bør videre gis føringer på at det skal legges stor vekt på meldte behov fra andre kommunale instanser som blant annet barnevernstjenesten og helsetjenesten.

Krav til tverrfaglig samarbeid om særskilt barn må skjerpes

De fleste kommunale velferdstjenester for barn og unge har en lovfestet plikt til å samarbeide med andre tjenester. Barneombudet forventer at tjenestene nå intensiverer sitt samarbeid både på system- og individnivå for å gi særskilt sårbare barn den hjelpen de trenger. Barnevernet, skoler, barnehager, politi og helsetjenester må sørge for å få på plass et godt samarbeid lokalt for å fange opp disse barna. Tjenestene i kommunene vet ofte mye om hvilke familier og barn dette gjelder. Tjenestene må samarbeide for å følge opp barnas behov på en egnet måte, og ansvarsgruppemøter må ikke stoppe opp for barn hvor det er etablert. Det bør også gis god veiledning om taushetsplikten, slik at ansatte i barnehager/skoler og i barnevernet ikke tolker taushetsplikten feil. Disse reglene skal ikke være et hinder for samarbeid.

Det er viktig å understreke at andre kommunale og statlige tjenester for barn og unge ikke må bygge ned sitt tilbud i denne tiden, men at også disse må være tilgjengelige for barn og deres familier. Dette gjelder for eksempel barneverntjenesten, helsestasjonen og skolehelsetjenesten, samt BUP. Her kan det være behov for tydelige styringssignaler fra nasjonale myndigheter.

Særlig om tilbudet til barn med spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning

Barn med behov for særskilt tilrettelegging av opplæringen er spesielt utsatt i denne situasjonen. God opplæring er spesielt viktig for disse barna. Tapt opplæring over tid kan være vanskelig å ta igjen, og påvirke utviklingen deres negativt. Tilsvarende gjelder for barn i barnehagealder med særlige behov. Et svekket barnehage- eller skoletilbud vil ramme disse ekstra hardt.

Skolen og PP-tjenesten må være særlig oppmerksom på disse barna, og tilby et tilbud på skolen til de som trenger det. De må også samarbeide om gode tiltak for hjemmeundervisning og foreldreveiledning. Her bør også PP-tjenesten kobles på i vurderingen av hvilket tilbud som vil være forsvarlig for barnet. Noen barn har tilretteleggingsbehov som verken skolen eller foreldrene kan ivareta via fjern- og hjemmeundervisning. For disse vil det være viktig å få et tilbud på skolen. Det er nødvendig med tydelige signaler til skoleeierne om at det kan være nødvendig å gi barn med behov for særskilt tilrettelegging et tilbud på skolen. For de som får hjemmeundervisning vil foreldrene trenge mer veiledning i å støtte barnas hjemmeundervisning enn andre foreldre.

Punkt 3 - vurdere måter å drive barnehager og skoler på som ivaretar barne- og unge befolkningen samtidig som smittevernet ivaretas godt

For det tilfelle at det ikke er mulig å åpne barnehager og skoler helt, mener vi det bør vurderes alternativer som gjør at flere barn får tilbud. Dette må ikke nødvendigvis være et heltidstilbud. Her vil vi også peke på at dersom det åpnes for at flere gis et tilbud vil det kunne oppleves som mindre stigmatiserende for de særskilt sårbare som nå får et tilbud.

Behov for mer informasjon fra direktoratene og oppfølging fra fylkesmennene

Til slutt vil vi understreke at uansett hvilken beslutning som tas om åpning av barnehager og skoler etter 13. april, er det nødvendig med mer og bedre informasjon på nettsidene til de berørte direktoratene om hvilke krav som gjelder, slik at kommunale forskjeller og forskjeller mellom sektorene reduseres.

Vi ber også om at fylkesmennene følger tett med på barnehage- og skoleeiers praksis og hvilke tilbud som gis. Vi er kjent med at fylkesmennene allerede har gjort en kartlegging av tilbudene som gis, men dette bør følges opp videre.

Vennlig hilsen

Inga Bejer Engh
barneombud

Kjersti Botnan Larsen
seniorrådgiver

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.